

Таємниця Адвенту

ПРОСПЕР ГЕРАНЖЕ

12 ГРУДНЯ 2018

Зазираючи у глибини таїни, якою просякнута Церква в період Адвенту, ми бачимо, що таємниця Пришестя Ісуса Христа хоча й проста, але має потрійну структуру. Вона проста, адже йдеться про прихід того самого Сина Божого, проте потрійна, бо Пришестя втілюється трьома шляхами, у трьох часових вимірах.

Фото: Paul Lew OP

У п'ятій проповіді про Адвент святий Бернард Клервоський каже: «У Першому Пришесті Він прийшов у плоті та немочі; у Другому Він приходять у дусі та силі; а в Третньому Він прийде у славі та величі». Друге Пришестя – це «шлях, яким ми переходимо від Першого до Третього Пришестя».

Це і є таємниця. Звернімося тепер до пояснення цього потрібного візиту Христа, яке пропонує П'єр Блуаський у третій проповіді про Адвент: «Відбуваються три Пришестя Господа: Перше у плоті, Друге у дусі, Третє у суді. Перше, за словами Євангелія, сталося посеред ночі: “Та опівночі крик залунав: Ось молодий! Виходьте йому назустріч!” (Мт 25, 6) Це Перше Пришестя вже минуло, бо Христос з'явився на землі та перебував з людьми (Вар. 3, 38). Нині ми свідки Другого Пришестя, однак лише за умови, що ми – такі, до яких Він міг би прийти, бо Він сказав: “Коли хтось мене любить, прийдемо ми до нього, і в ньому закладемо житло” (Йн 14, 23). Тому для нас Друге Пришестя змішане з певною невизначеністю, адже “того, що в Бозі, ніхто не знає, крім Духа Божого” (1 Кор 2, 11). Ті, хто захоплений прагненням речей небесних, добре знають, коли Він приходять, однак “вони не відають, звідки [Він] приходять і куди відходить” (Йн 3, 8). Що ж до Третього Пришестя, то ми водночас цілковито впевнені, що воно гряде, і зовсім не знаємо часу, коли це станеться, адже нема нічого більш певного, ніж смерть, та більш невизначеного, ніж день смерті; бо каже Мудрець [апостол Павло]: “Саме, як говоритимуть: Мир і безпечність, – тоді зненацька злетить на них погибель, як біль на вагітну лоном, – і не уникнуть” (1 Сол 5, 3). Перше Пришестя було смиренне та приховане, Друге – таємниче та сповнене любові, а Третє буде явне і грізне. Під час Першого Пришестя Христа несправедливо засудили; у Другому Своєю благодаттю Він робить нас праведними, а в останньому Він судитиме усіх за Своєю справедливістю: Агнець у Першому Пришесті, Лев в останньому та сповнений ніжності Друг у Другому» [1].

У час Адвенту Свята Церква у сльозах із нетерпінням очікує Христа-Відкупителя в його Першому Пришесті. Запозичуючи палкі вирази у пророків, вона додає до них власні благання. В устах Церкви звернені до Месії моління – це не просто спомин прагнень стародавнього народу: вони мають реальне значення, дієвий вплив на величний дар щедрості Отця Небесного, Який віддав нам Свого Сина. З вічності об'єднані молитви стародавнього народу та християнської Церкви долинають до слуху Бога – і, тільки почувши та задовольнивши їх, у певний час Він послав на землю ту благословенну росу, завдяки якій проріс Спаситель.

За Першим Пришестям Церква також прагне Другого, втіленого у відвідинах Нареченої Нареченим. Кожен рік це Пришестя справджується на Різдво – *нове народження Сина Божого* звільняє спільноту вірних від того ярма, яке ворог хотів би на неї накласти [2]. Тому Церква в час Адвенту просить, аби її Голова та Наречений відвідав її через її служителів, через живих або мертвих, однак здатних воскреснути, вірян, через тих, хто не перебуває з нею в

сопричасті й навіть через невірних, аби вони навернулися до істинного світла, яке сяє і для них також. Літургійні вирази, які Церква використовує, щоб волати до цього невидимого сповненого любові Пришестя, не відрізняються від тих, якими вона благає Пришестя Спасителя у плоті, адже обставини майже однакові. Вісімнадцять сторіч тому марно приходив би Син Божий спасати рід людський, якби Він не повертався до кожного з нас у кожную мить нашого існування, аби надати нам і підтримати в нас це надприродне життя, джерелом якого є тільки Він і його божественний Дух.

Церква в час Адвенту просить, аби її Голова та Наречений відвідав її через її служителів, через живих або мертвих, однак здатних воскреснути, вірян, через тих, хто не перебуває з нею в сопричасті й навіть через невірних, аби вони навернулися до істинного світла, яке сяє і для них також.

Однак щорічний прихід Нареченого не вдовольняє Церкву. Вона прагне Третього Пришестя, яке, відкриваючи для неї двері вічності, поглине все. Вона береже останнє слово Нареченого: «Так, приходжу скоро» (Одкр 22, 20), – на яке палко відповідає: «Прийди, Господи Ісусе!» (Одкр 22, 20). Вона з нетерпінням чекає звільнення від умов часу, вона прагне доповнення числа обраних, аби побачити, як на хмарах неба з'являється знамення її визволителя й Нареченого. Таке значення мають обітниці, які Церква заклала в основу літургії Адвенту. Так розуміємо пророчі слова улюбленого учня: «Бо настав шлюб Агнця і дружина його приготувалася» (Одкр 19, 7).

Утім, прихід Нареченого буде і страшним днем. Свята Церква здригається від єдиної думки про ті величні престоли, перед якими постануть усі люди. Вона йменує цей день «днем гніву, про який Давид та Сивіла казали, що він перетворить світ на попіл; днем сліз та жаху». Але це не тому, що вона боїться за себе – цей день назавжди закріпить вінець нареченої на її чолі; її материнське серце занепокоєно думкою, що багато дітей перебуватимуть лівочур від престолу Судді, позбавлені долі обраних, вони зі зв'язаними руками й ногами будуть кинуті у темряву кромішню, де буде тільки плач і скрегіт зубів (див. Мт 22, 13). Саме тому в літургії Адвенту Церква схильна показувати Пришестя Христа гнівним, обираючи з Писання ті уривки, які здатні пробудити спасенний страх у душах тих, хто заснув гріховним сном.

Це потрійна таємниця Адвенту. Вона може бути зодягнена в літургійні форми двох видів. Перший складається з молитов, читань та інших засобів, які, аби викликати описані вище почуття, використовують слово. Другий вид – це характерні для цього святого часу зовнішні обряди, призначені розширити значення слів і гімнів.

Спершу зауважмо, скільки днів у Адвенті. Перша форма, яку Церква ухвалила на цей період, мала сорок днів. Її досі зберегли Амвросіанський обряд та обряди Східних Церков. І те, що пізніше Римська Церква й Церкви, які її наслідують, скоротили період Адвенту до чотирьох тижнів, зовсім не означає, що його значення якимось применшилося. *Нове Народження Відкупителя* справдиться через чотири тижні – так само, як і перше Народження відбулося через чотири тисячі років [від створення Світу], за підрахунками юдеїв і Вульгати.

У час Адвенту, як і в час Великого посту, призупиняються весілля, аби людські радості не відвертали християн від серйозних думок, які в них має породжувати очікування на Справедливого Суддю. Дружкам Молодого (див. Йн 3, 29) також не треба відволікатися від надії бути невдовзі запрошеними на Весілля у вічності, яку вони ніжно плакають.

Свята Церква зодягається в колір жалоби, тож перед очима люду постає скорбота, що переповнює її серце. Окрім свят спомину святих, літургійним кольором Церкви стає фіолетовий. Диякон вдягає далматику, а субдиякон – туніку. Колись у таких містах, як Тур, Ле Ман та інших, використовували навіть чорний колір. Жалоба Церкви свідчить про її справжнє єднання з істинним народом ізраїльським, який чекав Месію «у волосяниці та в попелі» (Мт 11, 21), оплакуючи затемнену славу Сіону: «Берло від Юди не відійде, ні жезл із-поміж стіп у нього, поки не прийде той, якому він належить, йому будуть коритися народи» (Бут 49, 10). Скорбота також означає каяття, яким Церква готується до таємничого та сповненого любові Другого Пришестя, що звершується в серцях тих, хто здатен відчутти ніжність, про яку свідчить Господь Бог: «І моя бо втіха: бути; з людськими синами» (Прип 8, 31). Зрештою, жалоба символізує спустошення вдови, що чекає Нареченого, Який усе запізнюється. Вона стогне на горі, немов горлиця, аж поки не почує Його голос: «Ходи з Ливану, о дружино! (аби бути коронованою) [3]» (Пісн 4,8), бо «ти полонила моє серце» (Пісн 4,9).

Церква не забуває, що Еммануїл уже прийшов по неї, що Він уже перебуває в ній і що, навіть перш ніж вона встигла розтулити вуста, аби благати про спасіння, вона вже була відкуплена та відзначена вічним союзом.

У час Адвенту Церква також призупиняє, крім свят спомину святих, спів Ангельського гімну: «Gloria in excelsis Deo et in terra pax hominibus bonae voluntatis». Цей чудесний гімн почули лише у Вифлеємі, у яслах божественної Дитини, і мова ангелів не розв'язана, доки Діва ще не скинула Свого божественного тягаря. Тож іще не час співати, адже було б недоречно мовити: «Слава во вишніх Богу і на землі мир людям доброї волі».

Так само наприкінці Літургії Жертви й диякон більше не вимовляє урочистих слів, які відпускають вірних: «Ite, Missa est». Він замінює їх ординарною формулою: «Benedicamus Domino!» – так, ніби Церква боїться перервати молитви вірних, які в ці дні очікування не можуть бути занадто довгими.

У нічних богослужіннях Свята Церква також уникає похвального гімну «Te Deum laudamus». У смиренні вона чекає приходу доброго суверена, і під час цього очікування може лише просити, благодати та сподіватися. Але в урочисту мить, коли серед найгустіших тіней раптом зійде Сонце праведності, вона віднайде голос подяки, і по всій землі тиша ночі поступиться місцем крикові радості: «Тебе, Бога, хвалимо, Тебе, Господа, ісповідуємо. Ти Цар слави, Христе, Ти Отця предвічний Син єси. Ти для спасіння людини не погордив Дівочим лоном».

У будні перед завершенням кожної богослужбової години адвентові рубрики приписують особливі молитви навколішки. Так само й хор протягом значної частини Меси мусить у такі дні стояти на колінах. Ці приписи Адвенту цілковито збігаються з вимогами Великого Посту.

Однак є промовиста відмінність: спів прослави, радісне «Алілуя», окрім буднів (feria), не припиняється в час Адвенту. Його співають на чотирьох недільних Месах – і це контраст із понурим кольором церковного вбрання. У третю неділю Адвенту, коли орган віднаходить свій величний і мелодійний голос, сумне фіолетове вбрання можна замінити рожевим. Згадка про минулі радощі, які наповнюють навіть найглибші святі печалі Церкви, немов говорить нам, що, єднаючись зі стародавнім народом у благанні про Пришестя Месії й так сплачуючи великий борг людства перед Божою справедливістю та милосердям, Церква не забуває, що Еммануїл уже прийшов по неї, що Він уже перебуває в ній і що, навіть перш ніж вона встигла розтулити вуста, аби благодати про спасіння, вона вже була відкуплена та відзначена вічним союзом. Ось чому «Алілуя» поєднується з упованнями, ось чому вона єднає всі радощі й печалі в чеканні, що тої священної ночі, яка сяятиме яскравіше за найясніший день, радість поглине увесь біль.

Фрагмент із книжки Проспера Геранже «Літургійний рік: Адвент» (1911). Переклала Галина Помилуйко.

[1] De Adventu, Sermo III

[2] Різдвяна колекта

[3] Слова в дужках є у виданні Святого Письма Vulgata Clementina (Cant IV, 8), яким послуговується автор (*прим. перекладача*).

ПРОСПЕР ГЕРАНЖЕ

12 ГРУДНЯ 2018